

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Елка Димитрова Дограмаджиева
СУ „Св. Климент Охридски“, катедра „География на туризма“
член на научното жури, определено със Заповед РД 38-573 от 03. 12. 2020 г.
на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

Професионално направление: 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма)

Научно звено: Катедра „География на туризма“

Тема на дисертационния труд: Социално-икономическа оценка на уязвимостта и възможностите за устойчива адаптация на ски туризма към климатичните промени на примера на к.к. Пампорово

Докторант: СИЯ ДИМИТРОВА ЧОЛАКОВА

Данни за докторанта: Сия Чолакова има придобити бакалавърска и магистърска степен по *Счетоводство и контрол* от УНСС (1996-2000) и магистърска степен по *Отговорен туризъм* от Leeds Beckett University, Великобритания (2013-2016).

Професионалното ѝ развитие в сферата на туризма започва като екскурзовод на английски език в Балкантурист АД (1995-2000). От 2002 г. до момента Сия Чолакова е собственик и управител на фирма за специализиран входящ туризъм, която оперира основно на британския пазар и предлага планински турове в България. От 2018 г. тя работи и като преподавател по дисциплината „Туризъм и бизнес“ в Частна професионална гимназия „Дарби Колидж“, София.

Сия Чолакова е зачислена в редовна докторантура по професионално направление 4.4. Науки за Земята (География на рекреацията и туризма) със Заповед на Ректора на СУ, считано от 15. 02. 2017 г. и е отчислена с право на защита, считано от 15. 02. 2020 г.

Представените от докторантката документи са в съответствие с изискванията на ЗАРСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Климент Охридски“.

В качеството си на научен ръководител, познавам в детайли работата на Сия Чолакова, представения дисертационен труд и свързаните с него публикации, и гарантирам, че те са плод на сериозна и задълбочена работа от нейна страна.

Данни за дисертацията и автореферата:

Дисертационният труд е в обем от 227 страници, включващи 63 таблици, 37 фигури, библиография от общо 246 заглавия (от тях 87 на кирилица, 149 на латиница и 9 интернет адреса). Към дисертацията са представени 19 приложения в обем от 30 страници, включващи макети на разработените въпросници, детайлни количествени данни в графичен и табличен вид, и друга информация, свързана с темата на дисертацията.

Съдържанието е структурирано в увод, седем глави и заключение. Избраната структура е нетрадиционна, но убедително аргументирана, с оглед възприетата теоретична концепция за контекстната уязвимост (Norkins, 2014) и разработения от докторантката собствен модел за оценка на уязвимостта и способността за адаптация към климатичните промени на ниво туристическа дестинация. Собственият изследователски модел и методологията на

проучването са разработени на базата на задълбочен преглед на световната научна литература по темата за ски туризма и климатичните промени (представени в първа глава). В съответствие с този модел, анализът на к.к. Пампорово, като конкретен обект на изследването, започва с очертаване на спецификите на историческото развитие на курорта (във втора глава) и продължава с анализ на четири групи фактори, определящи уязвимостта и способността му за адаптация към климатичните промени, като на всяка група фактори (физически, икономически, социални и политически) е посветена отделна глава (3-6). Последната (седма) глава представя обобщена оценка на уязвимостта и способността за адаптация на к.к. Пампорово към климатичните промени, като включва и оценка на възможните мерки за адаптация от гледна точка на устойчивото развитие. Макар че са много на брой и комбинират по необичаен начин анализа на първична и вторична информация, отделните глави са логично обвързани и сравнително добре балансирани, с което е осигурено адекватно представяне на всички важни аспекти на разглежданата проблематика и на конкретните резултати от собственото изследване.

Авторефератът е в обем 56 страници (в т.ч. 4 таблици и 16 фигури). Той е по-обстоятелствен от необходимото, но отговаря на съдържанието на дисертационния труд и представя коректно теоретико-методологичната рамка на изследването, основните резултати и приносите на автора.

Актуалността на темата е убедително аргументирана в контекста на съвременните предизвикателства пред ски дестинациите, които се борят не само с изострената международна конкуренция, но и с цял набор от климатично обусловени препятствия, като закъсняването на снега, недостатъчната покривка от естествен сняг, по-високите температури и по-краткия зимен сезон. Климатичните изменения са едновременно катализатор на промени и модернизация в ски индустрията, но и фактор, налагащ ски курортите да се трансформират в по-широкообхватни дестинации за целогодишен планински туризъм. Въпреки че България е сравнително развита ски дестинация, за която се очаква, последствията от климатичните промени в дългосрочен план да са в голяма степен негативни, у нас е констатирано сериозно забавяне на изследванията в областта на уязвимостта и способността за адаптация на (ски) туризма към измененията в климата. Затова темата на дисертационния труд е не просто актуална, но изключително значима и належаща.

Обектът и предметът на изследването са ясно дефинирани. Изборът на к.к. Пампорово е удачен - не само защото той е сред трите водещи ски курорта у нас, но и защото ски зоната му е разположена на най-малка надморска височина (1400 - 1926 м), т.е. комплексът може да се счита за особено чувствителен към климатичните промени.

Целта и задачите са прецизно формулирани така, че да кореспондират на заглавието и на съдържателния обхват на проучването. Поставените пет задачи са достатъчно детайлни и последователни, отговарят на реално извършената работа и изпълнението им води до постигане на целта.

Методологията на изследването е основана на задълбочено проучване и критичен анализ на впечатляващ брой публикации в световната научна литература. Специално трябва да се подчертае доброто представяне на: ключовите дефиниции и концепции във връзка с темата; основните изследователски въпроси и съществуващите научни спорове; различните изследователски подходи към оценката на уязвимостта и способността за адаптация на туризма и туристическите дестинации към климатичните промени.

Използваните инструменти включват широк набор от методи за работа с вторични и първични източници на информация, сред които особено внимание заслужават собствените анкетни проучвания с две целеви групи (туристи и местно население) и проведените лични интервюта с подходящо подбрани ключови информатори от бизнеса, местната администрация и неправителствения сектор. Специфичната методика на всяко от тези

проучвания е детайлно представена, съобразно най-добрите академични практики. Ограниченията и възможностите за подобрене на методиката са добросъвестно посочени и коментирани в работата. Постигнатите резултати са реалистични и полезни, защото разкриват важни нагласи и разнообразни гледни точки, позволяват извеждането на обосновани изводи и представляват добра основа за продължаване и задълбочаване на проучванията в сферата на (ски) туризма и климатичните промени.

Демонстрирани знания и умения на докторанта. Способността за задълбочен преглед и критичен анализ на научната литература и плановите документи в контекста на избраната тема е сред най-силните страни на Сия Чолакова. Успоредно с това, тя показва умения за самостоятелен качествен и количествен анализ на разнообразна информация за различни аспекти на туристическото развитие, както и креативност в прилагането на SWOT анализа като синтетичен инструмент за оценка на уязвимостта и способността за адаптация. Не на последно място, следва да се отбележи склонността ѝ към търсенето и намирането на сравнително лесни и ефективни, практически ориентирани решения на иначе сложни методологични въпроси, като този за оценката на възможните стратегии за адаптация към климатичните промени от гледна точка на устойчивото туристическо развитие.

Слабости и грешки. Както всеки дисертационен труд, така и този не е лишен от слабости и грешки. Критика търпят най-вече малките извадки на двете анкетни проучвания (126 туристи и 170 местни жители), които не позволяват извеждането на статистически значими резултати, относими с висока степен на сигурност към генералната съвкупност на клиентелата на к.к. Пампорово и местната общност в близките населени места.

На фона на общото добро впечатление от стила на писане и коректното цитиране на използваните източници, на отделни места се откриват неточности в изразяването, езикови грешки и обърквания в позоваването. По-голяма прецизност при финалната редакция и цялостното оформление на текста, таблиците, графиките и списъка на литературата би била от полза, въпреки сериозния напредък, постигнат от докторантката в тази насока, в процеса на работа по дисертационния труд.

Научните приноси на дисертацията имат теоретичен и практико-приложен характер, и са добре обобщени в автореферата в следните направления:

- Разработен е собствен модел за оценка на уязвимостта, способността за адаптация и разработване на стратегия за устойчива адаптация към климатичните промени на произволна туристическа дестинация.
- Предложеният модел е приложен в контекста на конкретен сектор и реална дестинация, като са отчетени елементите от методиката, които могат да бъдат подобвени в бъдещи проучвания.
- За първи път в България е осъществено проучване на възприятията на заинтересованите страни в ски туризма по отношение на климатичните промени.
- Направен е цялостен анализ на състоянието на туризма в к.к. Пампорово и са очертани мерки за адаптация на курорта към климатичните промени.

Във връзка с процедурата по защита на дисертационния труд, Сия Чолакова е представила **две публикации**, едната от които е самостоятелна, а другата - в съавторство с научния ръководител. Публикацията в съавторство е научна студия, публикувана в авторитетно списание, индексирано в Scopus и Web of Science. Този факт, както и участието на докторантката със самостоятелни презентации в четири международни конференции, дава добра „видимост“ на постигнатите научни резултати и осигурява покриване на критериите за присъждане на научната и образователна степен „Доктор“.

В заключение считам, че представеният дисертационен труд напълно отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и на

Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности във СУ „Св. Климент Охридски“. Дисертацията съдържа оригинални приноси и доказва наличието на задълбочени теоретични знания и развити способности на докторантката за осъществяване на самостоятелно научно изследване. **Това ми дава основание с убеденост да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Сия Димитрова Чолакова образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 4.4. Науки за земята (География на рекреацията и туризма).**

10. 02. 2021 г.

Член на научното жури:

Доц. д-р Елка Дограмаджиева